

UNIVERSITETET
I OSLO

Senter for **tverrfaglig kjønnsforskning**

UNIVERSITETET
I OSLO

Har skolen kjønn?

Harriet Bjerrum Nielsen, STK, UiO

Kvinner på Tvers
Oslo 21.9.09

Senter for **tverrfaglig
kjønnsforskning**

Overdrivelse eller usynliggjøring av kjønn

- jenter og gutter er ulike (1880-tallet)
- elever uten kjønn og klasse (1950/60 tallet)
- elever med klasse, men uten kjønn (1970åra)
- elever med kjønn, men uten klasse (80åra)
- ingen fokus på elever i det hele tatt (90åra)
- elever med kjønn *eller* etnisitet, men uten klasse (nå)

Klasseromsforskningen på 1970/80tallet

- guttedominans
- stille jenter som overhales faglig omkr. 8.kl
- diskriminerende lærere
- gutter som de nye tapere
- ”hvem er det mest synd på?” -jenter tolket i et sosialiseringperspektiv, gutter i et biologisk perspektiv

Oppgjør med kjønnsbegrepet (1990 åra)

- dikotomisering og stereotypisering
- fokus på forskjeller innen kjønnsgruppene og innen for hver person
- fokus på at kjønn er noe man "gjør", ikke noe man "er"
- fra individfokus til kjønn som regulerende prinsipp - det er skolen som har kjønn!

Ny debatt - gammel forståelsesmåte?

- gutter som skoletapere har et foreldet kjønnsbegrep som premiss
- henger fast i kjønnsdikotomien og i "hvem-er-det-mest-synd-på" modellen
- biologiserer kjønn istedet for å se kjønn som noe sosialt og kulturellt variabelt

Kjønn i endring

- nye familieformer/oppveksterfaringer
- motsetningsfylte bilder av kjønn i medier og populærkultur
- endret interaksjon i klasserommet?
- hva betyr lærerens kjønn?

Nye eller gamle kjønnsforskjeller?

- Gammel: Fler gutter til spesialundervisning
- Gammel: Bedre karakterer til jenter i grunnskolen
- Ny: At jentene fastholder sitt forsprang + går forbi også i matte og naturfag
- Ny: Flere jenter i høyere utdanning
- Gammel & ny: tidligere modning og høyere ambisjoner hos jenter
- Ny: jenter har endret normer og atferd raskere enn gutter

Kjønn alene? Samspill med sosial klasse og etnisitet

- Karakterer
- Frafall i videregående skole
- Konklusjon: Mht lesning og spesialundervisning spiller kjønn en selvstendig rolle - men ellers spiller kjønn og etnisitet en ganske liten rolle sammenlignet med sosial klasse

Feminisering eller modernisering?

- endringer på arbeidsmarkedet
- endrede kvalifikasjonskrav i skolen
- moderniseringkrav og guttekulturer/maskulinitetsbegreper
- hvem er vinnerne i dag?

Hvilke gutter har hvilke problemer?

- og hvilke jenter har hvilke problemer?
- kjønn, alder og utvikling i en sosial kontekst

Skoletid - jenter og gutter fra 1.- 10.klasse

- en (to) klasse(r) fra en byskole i Oslo - 65% MK, 34% gutter, 34% minoritetselever (10.klasse)
- skolestart 1992, ferdig med 10.klasse 2001
- fokus på tid og endring, kjønn og etnisitet: alder, psykologiske utviklingprosesser, sosiokulturelle endringsprosesser
- boka utkommer 5.oktober på Universitetsforlaget

- Faglige og sosiale prosesser griper inn i hverandre - kjønn spiller en rolle på begge nivåer
- Noen eksempler fra boka: kjønn og faglighet og kjønn og kropp

Faglig nivå i 10.klasse (læreromtale)

	jenter		gutter		minor.
Sterke	12	45%	3	21%	1j + 1g
Middels	9	33%	7	50%	2j + 3g
Svake	6	22%	4	29%	5j + 2g
SUM	27	100%	14	100%	8j + 6g
Ka.snitt	4,2		3,9		3,6

Første skoledag

Læreren spør om de kan lese hva som står på tavlen? Mange jenter svarer uoppfordret og går frimodig til tavlen etter tur og tegner en blomst ved siden av navnet sitt som læreren har skrevet inni et hjerte på tavlen. Guttene må kalles frem og ha litt mer hjelp. Tilsist står det bare et navn tilbake på tavlen: "Rufse". Hvem er det? Det viser seg å være en liten apekatt med en sekk på ryggen hvori det ligger et brev. Læreren leser opp: "Kjære klassekamerater". Læreren stopper opp og spør ut i klassen: "Hvem er hans klassekamerater? Kan alle som er Rufses klassekamerater rekke opp hånden?". Alle tretten jenter og ingen av de fem guttene rekker opp hånden. Guttene ligner små spørsmålstejn, mens jentene ler innforstått.

Gruppearbeid i 1.klasse

Nå skal de til å skrive navn på grønnsakene. ”Ja, kom igjen da!” sier Marte. Hun skriver selv navn på fem-seks grønnsaker. Lisa vil gjerne skrive navn på morellene og Marte former lydene for henne slik at hun får det til. Lars som har vanskeligheter med bokstaver, ser på, og Marte klager til støttelæreren over at han ikke skriver. ”Gjør det da” sier han til gutten, og går videre. De tre jenter i gruppen skriver videre uten å ense ham. Han sitter helt passivt og ser ut til å være ille til mote. Marte hjelper Lisa og Kaja og ber Lars flytte seg vekk fra hennes bord. Til sist kommer støttelæreren tilbake og hjelper ham å skrive ”pære”. Han vil helst slippe, ser litt gladere da det går bra, men virker fortsatt brydd og flau.

Barnekjønn og likestillingskjønn i 4.klasse

Nora kommer med første karakteristikk av gutter: "Voldelige, gale og redde for å vise ting". Emilie protesterer overfor henne: "Slik er ikke min lillebror!". Nora modifierer: "Alle er jo ikke sånn". Kari skriver Noras karakteristikker på tavlen. Astrid supplerer: "Gutter er dumme, teite, rare, kokos og dustete". Halvor og Alek ser litt betuttete ut. Halvors tur: "Gutter er kule, snille og greie" sier han med et lille smil. "Noen gutter eller alle gutter?" spør noen jenter. "Alle gutter" sier han, stadig smilende. "Er er enige i det?" spør Kari. "NEI!" roper jentene. Kaja mener IKKE at alle gutter er kule, snille og greie. Nora: "Bare de minste". Marte har skrevet noe om jenter - men vil ikke si det. Lisa sier: "Jenter er snille, noen jenter er dumme". Emilie: "Helt riktig, mange jenter er dumme". Ida vil ikke si noe. Alek mener at gutter er tøffe, kule og greie. (4.klasse)

Jenter om gutter og gruppearbeid (5.klasse)

De har liksom ingen kloke meninger! (ler). Når man skal samarbeide som på gruppa vår nå, Halvor, han vet ingen ting, han bare sitter der. Og så skal vi bestemme alt, og det er litt kjedelig (...) [Har guttene ingen kloke meninger?] Neiii... jentene er flinkere til å tegne og liker å finne ut av ting. Guttene liker å gjøre det enkelt, veldig veldig enkelt - de bare skriver noen notater og ferdig liksom. Fort og greit og ferdig med det.

Gruppearbeid i 6.klasse

Nå kommer den siste jentegruppe og guttene inn, røde og anpustne. Kristin spør dem hvordan det gikk? Ola: ”Vi knuste dem - 3-0!”. Guttene begynner straks å spise - det gjør ingen av jentene, de er travelt opptatt av arbeidet. Men den kommende utstilling - som skal gjøres ferdig i denne timen - ødelegger verken friminuttet eller spisepausen for guttene. Mens Kari leser spiser guttene og arbeider jentene. (...) ”Åh, vi skal jo spise jo!” kommer en av jentene i tanker om og tar opp to tørre rundstykker.

Senere sammen dag: Kari nærmer seg og spør om det kanskje ikke snart er på tide å tenke på hvordan det skal settes opp? Halvor ser på tavlen og sier til Jacob: Øverst insektene, så fiskene og fuglene nederst. Stoffet under bildet. På rekke og rad - helt motsatt jentenes forsøk på å lage sammenheng og landskaper. Tom spør Halvor hvor han skal henge sin tegning opp. Guttene tegninger er nesten fargeløse. (...) Jacob og Halvor antyder overfor Kari at de må ha mer tid.

Ninas krav om at alle skal kunne sine tekster utenat til i morgen vekker forskrekkelse og protester hos Kristin og Khalida. Nina gir respitt til fredag og går tilbake til plansjen. I de to andre jentegrupper lages det også utførlige planer. (...) Guttegruppens fremførelsesplan består av en liten lapp som Halvor har skrevet hvor det står: Vi bruker 60 min. Deretter er navnene remset opp en gang (antakeligvis rekkefølgen de skal si noe i). Kari sier at det nå er slutt om et øyeblikk. Guttene springer til med flere ark (...) Så er tiden omsider inne. Alle jenter er på plass i klasserommet når jeg kommer opp før det har ringt inn. Emilie og Astrid øver hver for seg på sin fremføring (prøver å huske stoffet utenat). Siden ingen har lyst til å begynne bestemmer Kari rekkefølgen som blir slik at guttegruppen skal legge frem sist. Siden de bare rekker to grupper i dag, en mandag og en neste fredag betyr det at guttene faktisk har fått en ukes utsettelse.

Naturfag i 8.klasse

Hva er virus? spør læreren. Ola: ”Virus er når det er sånn masse ekkelt ... (han leter etter ordene)...bærsj”. Læreren ler. Ola forsøker igjen, men klarer ikke å forklare hva det er. Silje har et annet forslag – avbrytes underveis av Astrid og Sara – innen hun snakker ferdig. Læreren forklarer hvordan viruset bruker en død celle til å formere seg i. Ola spør litt naivt: ”Hva om cellen nekter?” De andre ler (men jeg tror ikke det var ment som vits). Ola roper nei da læreren spør om han kan viske ren tavlen. Sara sier midt i det hele, med en henslengt intonasjon: ”Eirik [læreren], skal vi fortelle litt om påskeferiene våre?”. Da hun ikke får svar sier hun: ”Eirik, så kan du fortelle om påskeferien din!”.

Prosjektarbeid i 9.klasse

På en rekke foran to datamaskiner sitter Nora, Emilie, Nina, Halvor og Kjetil. De tre jenter er meget aktive - de skriver en tekst om kriger i mellomøsten. Emilie skriver og de diskuterer ivrigt hvordan teksten blir best. Jeg er først litt usikker på om de to gutter tilhører gruppen. De sitter litt tafatt foran den andre datamaskinen og ser på Yahoos hjemmeside. Halvor spør læreren om hjelp til å finne bilder fra krigen i mellomøsten. Emilies, Nora og Nina diskuterer sin tekst - blir det for kjedelig? Emilie er ledende, Nina svarer og kommenterer, Nora prøver å komme inn i samtalen. Kjetil spør jentene: "Har vi nok stoff?". De er altså med i gruppen - en kjønnnet arbeidsdeling hvor jentene skriver og guttene finner bilder. Jentene er opptatt med sitt, guttene går litt hvileløst rundt fordi de ikke finner bildene.

Fordeler og ulemper med jenter på gruppene

Jeg tror man får bedre karakter hvis man jobber bare med jenter, men med bare gutter blir det jo mer gøy da. Fordi gutter, der er det liksom mer sånn derre humor, og da kan man kødde og sånn, og noen ganger så blir det veldig bra da ikke sant, fordi mens vi kødder så bare finner vi på noe bra ikke sant. Men når det er jenter så blir det bare sånn jobbing hele tida, så kan man liksom ikke... fordi jenter er mer arbeidsomme” (Alek, 9.klasse)

Fordeler og ulemper med gutter på gruppene

Men de jobber ikke bra, sånn så kreativt, egentlig. Jentene er mer kreative. De kommer ikke med så mange ideer, de bare sitter der. De jobber ganske bra sånn ellers. Med jenter blir det mer diskusjon, projektet blir litt bedre sånn (...). Hvis det skal være sånn skuespill kan det være en fordel å ha gutter med for ofte på skuespill så er de morsomme. Hvis de f eks tør gå i skjørt eller parykk med langt hår, så får man bedre karakter fordi det er morsomt. Og hvis vi går kledd som gutter, så er det ingenting”.
(Emilie, 9 klasse)

”Man tenker sånn at guttene er kanskje ikke akkurat de mest flinke på skolen, liksom. Så da har man liksom ikke så store forventninger til de”
(Julie, 8.klasse)

”Når guttene gjør noe bra blir lærerne helt ekstatisk, men når jentene gjør det er det bare vanlig”. (Astrid, 8.klasse)

Flørt i 9.klasse

Uten for naturfagsrommet ser jeg Astrid holde Håkon i et jerngrep. Han tar hevn, hun skriker høyt og ler. Sender et stort strålende smil (dette har jeg aldri sett før!). Håkon blir ved med å angripe henne mens de går ned trappen til kantina. Hun ler og smiler, tar igjen, men på en litt doven, flørtete måte (...) Astrid småslåss litt med Chris, senere med Thomas. Stort smil hele tiden. (...) Astrid rokker til musikken, møter Thomas blick, dulter kjærlig med ham. Han virker meget opptatt av henne, ser hele tiden betatt på henne. Hun har utviklet seg til å være en flørtemester, kan bruke blikket, smilen, kommentarene på en aktiv og drevende måte. Hun får mye oppmerksomhet fra de tre gutter, og det er henne som leder spillet. ”Sa du noe om meg” sier hun sløret til Chris. ”Sa du noe dritt om meg?”.

Jentekropper i fokus

- Chris og Alek driver og koder hele tiden. Jeg bryr meg ikke så mye om det lenger så det er ikke noe stort problem. De har ikke hatt noe spesielt på meg, bare sånne smågreier som jeg har ledd av som at jeg har eggehode, innovertryne, og bollemage (Nina, 9.klasse)
- Jeg synes det er ekkelt for av og til så sitter guttene sånn og sier til hverandre: 'Neei, for små' liksom, og så sitter sånn 'Æsj, for feit!'. Og så har de sånn skala fra 1 til 10 og sånn. jeg synes det er bare helt sånn ... åhh. De sitter hele tiden og kritiserer og ser på oss. Men det er ikke alltid da, og det er ikke alle guttene som er slik. Det er Chris og Anders spesielt som gjør det, Alek kanskje (Stine, 9.klasse).

Umulige krav til gutter

- Chris, Alek og Håkon de har skaffet seg standardjenter – sånn berteberteberteberter – de har så trange bukser at de klarer nesten ikke å gå, så trang genser at de får ikke puste, og så må de ha sånt uttrykk, ikke sant, og så må de være slanke, og så må de ha langt lyst hår, og så skal de rundt der og være oversminka og bare smile, og bare se pent på dem og bare si “du er så kjekk, du er så kjekk” (dukkestemme) – åh jeg blir så lei av det! (Tuva, 9.klasse).

- Jeg slo opp (sukker dypt). Han var liksom ikke helt min type, for jeg liker litt sånn mystiske gutter, og gutter som er mer partyløver og sånne ting. Han var veldig sånn grei og alt det der. Han var litt søt og sånn, men det ble litt kjedelig. Du må ha en som har litt humor og sånne ting. Han var grei da (Julie 9.kl om en kjæreste hun gjorde det slut med).
- John er helt anderledes, han er ikke sånn gutt man vil være sammen med tror jeg, men han er skikkelig sånn som hører på, som trøster en. Det er sånn en du kunne ringt til hvis de hadde problemer, sånn stor bamsekos hver dag (Nina, 9.kl)

Guttedebattens premisser

- ensidig fokus på kjønn og etnisitet skjuler sosial klasse
- forfordeling av menn og kvinner tolkes ulikt
- forskjeller mellom menn er mer akseptable enn forskjeller mellom kvinner
- kvinner mer bekymret for menn som tapere enn menn for kvinner som tapere

Konklusjon:

Vi må reformulere guttenes (og jentenes) problemer på en mer differensiert måte. Ellers vikler vi os inn i et uløselig dilemma hvor gutter bare kan utvikle selvtillit hvis jenter fortsetter med å underordne sig.

